

La biblioteca del jurista manresà Ramon Saera, mort l'any 1357

Xavier Sitjes i Molins

Un dels més il·lustres manresans del segle XIV fou Ramon Saera (*Raymundus d Area*, en els documents de l'època), jurista de professió, com també ho fou un seu germà, Berenguer, resident a Vic, i un seu fill i hereu, que també s'anomenava Berenguer.

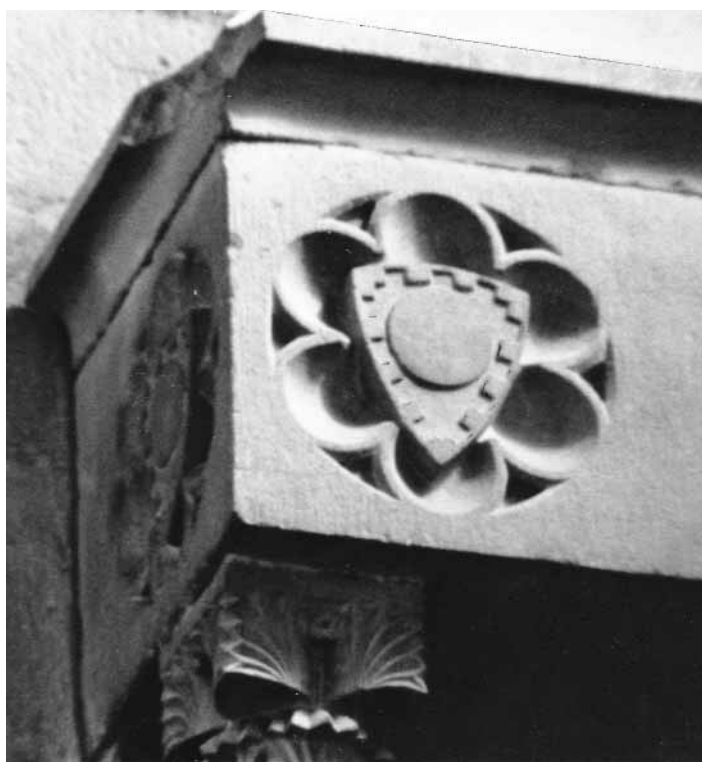
Sabem per Sarret ¹, que va intervenir com advocat de la ciutat de Manresa en la resolució del plet que aquesta mantenia contra el bisbe de Vic per la qüestió de la Sèquia; que va ser fiscal de la Vegueria i Batllia de Manresa per nomenament de Jaume II; també, que va escriure unes *Allegationes* sobre la licitud de les vendes de violaris a carta de gràcia, de les quals ell es declarà contrari, per considerar que era una manera d'ocultar préstecs usuraris, tractat jurídic que va ser publicat i estudiat per Josep Hernando ².

Ramon Saera, a més d'un il·lustre advocat, era persona molt rica, com es desprèn del seu testament i de l'inventari de béns mobles que féu el seu fill, seguidament de la mort del pare. A més d'una casa que tenia a la plaça de la ciutat, amb porxo amb set columnes als baixos i oratori privat, posseïa una gran quantitat de llibres, gairebé un centenar, no sols de dret (més d'una cinquantena, que heretà el seu fill, i d'altres que llegà a convents de Manresa), sinó també de religiosos, en uns temps en què els llibres tenien un preu molt alt, perquè eren manuscrits i llur confecció era

resultat de moltes hores de feina dels copistes. Igualment, tenia ornaments i objectes litúrgics³, cosa que costaria d'explicar en un laic, si no fos que no els hagués heretat, però també sabem que en comprà alguns ell mateix, com certament ho foren el pal·li i el frontal de la Seu, segons manifestació pròpia.

En el seu testament, del 24 de novembre de 1357⁴, va elegir sepultu-

ra a l'església de Santa Maria de Manresa, a la capella del mercader i parent seu Pere Saera, ciutadà de Barcelona, el qual li'n donà facultat; nomenà hereu universal el seu fill Berenguer i marmessor el canonge de la mateixa canònica manresana Guillem de Cellers, que devia ser un bon amic seu; també ordenà una sèrie de llegats, dineraris uns, d'objectes altres; no hi parla de la seva muller, que ja

Escut dels Saera en un sarcòfag de la Seu de Manresa (en color: un camp de gules, un besant i bordura de peces d'argent).

era morta, ni de la seva filla Margarida, monja del convent de Santa Clara, perquè aquesta ja devia haver rebut el dot quan va professar, però va fer un important llegat al convent.

Encara, el 12 de desembre va fer un codicil ⁵ *in articulo mortis* disposant llegats dineraris a favor de diverses persones que devia haver oblidat en el testament, entre les quals la seva néta Agnès, filla d'una filla del testador, Ròmia, ja difunta, i Berenguer, germà del causant.

Ramon Saera va morir el mateix dia 12 i, cosa sorprenent, el canonge Cellers va fer lliurament dels llegats els dies 13 i 14 ⁶, amb el difunt jurista encara *corpore insepulto*, com és de suposar. És probable que la causa d'això fos que els objectes llegats ja estaven en poder dels llegataris, cedits en ús en vida pel testador, com consta que ho eren els litúrgics de la Seu, segons ell mateix digué.

Els llibres heretats pel fill, Berenguer

Com hereu universal del seu pare i jurista com ell, Berenguer va rebre, entre altres béns, la majoria dels llibres de la biblioteca del seu progenitor. Quasi tots són llibres de Dret, sobretot de Dret canònic, perquè de Dret català només hi ha els Usatges de Barcelona, unes constitucions de Jaume II i les Constitucions de Catalunya. S'hi troben a faltar les principals obres de Dret romà, que un jurista com Saera sembla que hauria hagut de tenir: no hi ha el *Corpus Iuris Civilis* complet, hi falta la *Instituta*; dels tres exemplars de Codi que hi consten, potser algun era el de Justinià, però el més probable és que fossin del provençal del mateix nom, del segle XII, ja que se'ls dona el títol en llengua vulgar i no en llatí; i que els volums de l'*Emforsada* siguin comentaris del Digest i no pas el seu text legal. Però no tots els llibres de Dret de l'herència els heretà Berenguer, perquè el Decret de Gracià fou per al convent de Sant Doimingo, la Suma de Gotfred, per al del Carme i els de Cànon, per al de Santa Clara.

De tots els llibres i altres béns mòbles de l'herència, Berenguer en féu un inventari notarial del 20 de desembre, o sigui vuit dies després de la mort del seu pare. Els llibres, uns designats pel títol, altres, pel seus autors, o per ambdues coses, eren els següents:

- 1 *Mestre P. de Grado*.
- 2 *Lecturam Hostiensi* (de la *Summa Aurea*, d'Enric de Susa, bisbe d'Òstia) en quatre volums.
- 3 *Innocens* (deu ser la *Lectura Innocenti actam super Decretalibus*, d'Innocenci IV).
- 4 *Johan de Bloscus*.
- 5 *Lecturam de la Emforsada* (devia ser la segona part de l'obra d'Irneri sobre el Digest de Justinià).
- 6 *Odofredus* (una de les obres del jurista bolonyès del segle XII-XIII).
- 7 *Decretales* (de Gregori IX, compilades per fra Ramon de Penyafort).
- 8 *Gotfre* (de Gotfred de Trani, glossador del Decret i les Decretals).
- 9 *P. de Samso* (*Lectura Petri de Samsone factam super Decretalibus*).
- 10 *G. de Montelugduno* (el Sacramentale de Guillem de Montluçon).
- 11 *Decimum*.
- 12 *Lo Volum*
- 13 *Libellum Gotfredi* (devia ser la mateixa glossa de Gotfred de Trani sobre el Decret i les Decretals).
- 14 *Summa Das*.
- 15 *P. de Samso* (exemplar repetit).
- 16 *Summa Placentini* (una de les del glossador de Piacenza, del segle XII).
- 17 *Paulus de Latzar* (devia ser la *Lectura super Clementine*).
- 18 *Textum de Sise et Clementine* (el Sisè del papa Bonifaci VIII i les Decretals de Climent V).
- 19 *Lecture archidiaconum*.
- 20 *Consitutiones Cathalonie* (una compilació particular anterior a la primera edició oficial, la de 1588-1589).
- 21 *Iohan Andreu* (comentarista de les Decretals de Gregori IX i les Clementines).
- 22 *Novelle super VI° et Clementine*.
- 23 *Lecturam super Codice* (devia ser sobre el de Justinià).
- 24 *Evangelium beati Iohannis, glosatum*.
- 25 *La Emforsada* (un altre exemplar de l'assenyalat amb el número 5).
- 26 *Summas Hostiensi* (la *Summa aurea* d'Enric de Susa).
- 27 *Lecturam de Geralt*.
- 28 *Dinum* (de Dino de Mugello).
- 29 *Vincent* (potser el *Compendium historiale*, de Vincent de Beauvais o una obra de Vicenç Hispànic).
- 30 *Casus Decretalium Geraldi*.
- 31 *Brocart* (manual de dret).
- 32 *Reportatorium Guillelmi Durandi*.
- 33 *Digestam novam* (la tercera part del comentari del Digest, d'Irneri).
- 34 *Codi* (un altre exemplar del Codi de Justinià o del provençal de Dret canònic, del segle XII).
- 35 *Digestam veterem* (la primera part de l'obra d'Irneri, ja referida).
- 36 *Rosarium* (el *Rosarium super Decretum*, d'Enric de Susa).
- 37 *Novellam maiorem* (les Novel·les del *Corpus Iuris Civilis* ?) en dos volums.
- 38 *Speculum iuris* (de Guillem Durand).
- 39 *Summas Gotfredi* (de Gotfred de Trani).
- 40 *Doctrinale*.
- 41 *Pretianum minorem* (potser l'obra del gramàtic Priscià, dels segles V-VI).
- 42 *Methaphisica* (d'Aristòtil).
- 43 *Hebreardum* (llibre de Gramàtica, d'Everard de Bethume).
- 44 (...) *veterem*.
- 45 *Constitutiones domini Iacobi* (...) (devien ser les promulgades pel rei Jaume II).
- 46 *Lecturam Clementine*, en paper.
- 47 i 48 Dos llibres en paper, sense que consti ni l'autor ni el títol.
- 49 *Constitutiones synodales et provinciales*.
- 50 *Mandagot* (l'obra de Guillem de Mandagot, arquebisbe d'Ambrun).
- 51 *Trattatus* (potser l'obra de Bartolomeo de Sassoferrato).
- 52 *Expositiones regule sancti Augustini et sancti Benedicti*.
- 53 *Usaticos* (Usatges de Barcelona).
- 54 *Serpam*.
- 55 *Casus Decretalis* (de Geralt), en paper.

56 i 57 Dos llibres en paper i sense res escrit.

Llibres llegats a la Seu de Manresa

Com que a la canònica de Santa Maria l'havia afavorida en el testament amb molts i valuosos objectes litúrgics, de llibres, li'n deixa pocs:

58 i 59 Dos missals, l'un ferial i l'altre santoral.

60 Un breviari.

61 Un salteri adequat a l'ofici de la diòcesi de Barcelona, assegurat amb cadenes al cor de l'església vella (la romànica) i destinat al cor de l'església nova, aleshores en construcció.

Llibres destinats al convent de Sant Domingo

Quedà molt afavorit, com que era de recent erecció, devia tenir pocs llibres i, per altra part, essent-ne prior Romeu, germà del testador, li tingué una especial atenció. Els llibres foren:

62 La seva *Bíblia* "major".

63 *Postillam fratris Nicolai de Lira super totam Bibliam*, en dos volums amb cobertes folrades de pell vermella.

64 *Concordancie*, cobert amb pell vermella.

65 *Catholicon* (del genovès Giovanni Balbi).

66 *Decretum* (de Gracià, exposició sistemàtica de dret canònic, del segle XII).

67 *Ysidorum ethimologiarum*.

68 *Psalterium*, glossat.

69 *Rationale* (de Guillem Duran).

70 *Augustinum De Civitate Dei*, complet, cobert amb pell verda.

71 *Ultima pars Summe beati Thome d'Aquino*.

72 *Confessionum* (de sant Agustí).

73 *De proprietatibus rerum* (de Bartomeu Anglès).

Obres per al convent del Carme

Ramon Saera hi devia tenir poca relació, perquè només li llegà:

74 La seva *Bíblia* "menor" i

75 Les *Summas Gotfredi* (de Gotfred de Trani), folrades de pell roja.

Llibres per al convent de Santa Clara

Allà hi havia de monja sor Margarida, filla del testador, per la qual cosa no és d'estranyar la quantitat de llibres amb què afavorí el convent, que foren els següents:

76 *Sententiarum*, amb cobertes de cuir vermell.

77 *De Civitate Dei*, de sant Agustí, escrit "amb lletra antiga" i amb cobertes de posts, sese folre de pell.

78 *Evangelium*, de sant Joan, glossat, amb cobertes de cuir verd, engrutat, sense posts.

79 *De Sumo Bono* (d'Isidor de Sevilla, i altres obres del mateix autor), en un sol volum cobert de pell verda.

80 *Sacramentale* (de Guillem de Montlió), en paper i cobertes de cuir blanc.

81 *Lapidarium* (de Ramon Llull).

82 *Summa*, de fra Ramon de Penafort, glossada.

83 *Expositio super Cantica Cantorum et super Daniel*, en paper, amb cobertes de posts i pell ataronjada.

84 *Evangelium Nichodemi* (un dels evangelis no admesos en el cànon).

85 Un llibre en paper on hi havia escrits els oficis de sant Feliu i Narcís de Girona.

86 *Actam apostolorum, Epistole Canonice et Apochalipsis*, glossat, en un volum amb cobertes de posts folrades de cuir blanc.

Llibres per a Guillem de Cellers

Al seu marmessor, el canonge Guillem de Cellers, l'afavorí amb sis llibres i amb el re-taule (les *tabule depictas*) que tenia Saera a casa seva, a l'oratori particular situat en la recambra. Els llibres foren:

87 *Ystorie Scolastice*.

88 *Flores Sanctorum*.

89 *Vitas Patrum*, en paper.

90 *Dialogorum*.

91 *Miracolorum*.

92 El seu *Missale* "menor".

93 Un altre missal on hi havia diversos oficis litúrgics.

De tot aquest cúmul de llibres, se n'ha perdut el rastre, com tampoc no queda res dels nombrosos objectes d'argent i ornaments litúrgics que havia donat, excepte el frontal brodat que va encarregar al florentí Geri de Lapo, que encara es conserva al Museu de la Seu i on hi ha brodada en els escuts dels soldats assistents a la Crucifixió de Crist l'heràldica dels Saera.

NOTES

1. SARRET I ARBÓS, Joaquim: *Història de Manresa*. Imp. de Sant Josep. Manresa, 1921, pàg. 100.
2. HERNANDO, Josep: "Un tratado sobre la licitud del contrato de compraventa de rentas vitalicias y redimibles ('violaris'): 'Allegationes iure factae super venditionibus violariorum cum instrumentum gratiae'. Ramon Saera (siglo XIV)" a *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, XI-XII. Universitat de Barcelona. Barcelona, 1990-1991, pàgs. 9-74.
3. GASOL, Josep M.: *La Seu de Manresa*. Col·legiata basilica de Santa Maria de la Seu. Manresa, 1978, pàgs. 280-288.
4. Arxiu Històric Comarcal de Manresa, Fons Notarial, *Liber testamentorum*, sig. 464.
5. Ídem, ídem, sig. 475.
6. Ídem, *Llibre de la família Saera*, sig. 4147.
7. Ídem, sig. 475.

Xavier Sitjes i Molins

Advocat i historiador